

7. Perederiy I. Viacheslav Lypyns'ky yak ochil'nyk ta organizator roboty ukrayyns'kogo posol'stva u Vidni (1918–1919 rr.) / I.G. Perederiy // Naukovi zapysky: [Zbirnyk naukovykh statei] / M–vo osvity i nauky Ukrainy; Natc. ped. un–t imeni M.P. Dragomanova; ucl. L.L. Makarenko. – K.: Vyd–vo NPU im. M.P. Dragomanova, 2010. – Vyp. LXXXVII (87). (Seriya pedagogichni ta istorichni nauky). – S. 249–262.

8. Derzhavnyi visnyk. – K., 1918. – № 46. – 10 veresnya.

9. Doroshenko D.I. Istorija Ukrainy, 1917–1923 rr. / D.I. Doroshenko. – V 2–kh t.: Dokumental'no–naukovo vydannja / Uporjad.: K.Galushko. – K.: Tempora, 2002. – T. 1. – 352 s.: il.

10. Ostashko T., Tereshchenko Yu. Viacheslav Lypyns'ky i yogo adresaty / U kn.: Viacheslav Lypyns'ky. Z epistoliarної spadshchyny. Lysty do D.Doroshenka, I.Krevetc'kogo, R.Metyka, O.Nazaruka, S.Shelukhina / Uporiad., avtory vstupnoi statii ta komentariv T.S. Ostashko, Yu.I. Tereshchenko. – K., 1996. – 211 s.

11. Lysty V.Lypyns'kogo do D.Doroshenka / U kn.: V.Lypyns'ky. Povne zibrannia tvoriv, arkhiv, studiji. Serija “Arkhyv”. Lystuvannja / Red. Ia.Pelens'kii, R.Zalut'kii, Kh.Pelens'ka ta in. – K.: Smoloskyp, 2003. – T. 1. (A–ZH). – S. 593–648.

12. Central'nyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh organiv vlady ta upravlinnja Ukrainy (dali – TCDAVOVU). – F. 3581. – Op. 1. – Spr. 1.

13. Tam samo. – F. 3696. – Op. 1. – Spr. 19.

14. Tam samo. – F. 3581. – Op. 3. – Spr. 8.

15. Tam samo. – F. 3696. – Op. 3. – Spr. 7.

16. Lyst V.Lypyns'kogo do A.Lyvytc'kogo / U kn. Sidak V., Ostashko T., Vrons'ka T. Polkovnik Petro Bolbochan: tragedija ukrajyns'kogo derzhavnyka. – S. 276–277.

17. TCDAVOVU. – F. 3581. – Op. 3. – Spr. 1.

18. V.Andrijevsk'kii. Z minulogo. Vid get'mana do Direktoriji / Viktor Nykanorovykh Andrijevsk'kii. – Berlin, 1923. – T. 2. – Ch.II. Dyrektorija. – 307 s.

19. Lyst V.Lypyns'kogo do I.Krevetc'kogo vid 29 serpnia 1927 r. z Berlina do L'vova / Central'nyi derzhavnyi istorichniy arkhiv Ukraini (m. L'viv) (dali – TCDIAUL). – F. 581. – Op. 1. – Spr. 21.

20. TCDAVOVU. – F. 3581. – Op. 3. – Spr. 115.

21. Tam samo. – F. 3581. – Op. 1. – Spr. 3.

22. TCDIAUL. – F. 581. – Op. 1. – Spr. 21.

23. Guy–Nyzhnyk P. “Supruniada”: urjad Dyrektoriji proty Finansoviji agentury UNR v Nimechchyni (1919–1921 rr.) / P.P. Guy–Nyzhnyk // Kyjivs'ka starovyna. – K., 2010. – № 1. – S. 46–70.

24. TCDAVOVU. – F. 3581. – Op. 1. – Spr. 5.

25. Tam samo. – F. 3581. – Op. 3. – Spr. 124.

Perederiy I. G., Doctor of Historical Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Ukrainian culture and Documentation, Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University (Ukraine, Poltava), iryna1006@ua.net

In the struggle for the Ukrainian state: unknown page of diplomatic activity of Vjyatsheleslav Lypyns'kyj

Illuminated little-known Ukrainian diplomacy policy of Polish origin Vjyatsheleslav Lypyns'kyj related to his attempts to save the Ukrainian state funds from fifty million purse. To achieve this, the entire complex analyzes of available documentary sources (both archival and previously published), which helped to clarify the position of statesmen – Lypyns'kyj on the problem of the use of money mentioned fund, as well as actions to which resorted diplomat to avoid wasteful spending of limited public means. In the scientific revolution introduced unknown until that time epistolary figure found by the author in the Central State Historical Archives of Ukraine (Lviv). Proved consistent statist position diplomat, a true patriot and a visionary politician, who spearhead their activities on an idea put successful Ukrainian state-building.

Keywords: V. Lypyns'kyj, Ukrainian Vienna embassy 1918–1919, fifty millions state money fund.

Передерий И. Г., доктор исторических наук, доцент, профессор кафедры украиноведения, культуры и документоведения, Полтавский национальный технический университет им. Юрия Кондратюка (Украина, Полтава), iryna1006@ua.net

В борьбе за Украинское государство: малоизвестная страница дипломатической деятельности Вячеслава Липинского

Освещена малоизвестная страница дипломатической деятельности украинского политика Вячеслава Липинского, связанная с его попытками сохранить для Украинского государства пятидесятиmillionный денежный фонд. Проанализирован весь комплекс доступных документальных источников, которые помогли выяснить позицию государственного деятеля на проблему использования денег упомянутого фонда, а также действия, к которым прибегал дипломат, чтобы не допустить нерациональных трат государственных средств. В научный оборот введен неизвестный до этого

времени эпистолярный В.Липинского, найденный автором в фондах Центрального государственного исторического архива Украины (г. Львов). Доказана последовательная государственническая позиция дипломата и дальновидного политика, который на острие своей деятельности ставил идею успешного украинского государственного строительства.

Ключевые слова: В.Липинский, украинское венское посольство 1918–1919 гг., пятидесятиmillionный государственный денежный фонд.

* * *

УДК 94:343.163(477)“192/193”

Степаненко В. А.

аспірантка кафедри історії та культури України,
“Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди”
(Україна, Переяслав-Хмельницький),
phialka.90@mail.ru

ІНСТИТУТ ПРОКУРАТУРИ РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ 1920-1930 РР.: ІСТОРИКО-ЮРИДИЧНИЙ ДИСКУРС

Аналіз історичного досвіду діяльності прокуратури в УРСР у перші роки її існування під кутом зору сьогодення має певне наукове і практичне значення. Разом із трансформацією механізму держави, наростанням тоталітарного тиску змінювався інститут прокуратури та його роль в системі організації радянського суспільства. Це зумовлює важливість використання історичного досвіду минулого для вдосконалення правових та організаційних засад, визначення місця прокуратури в механізмі сучасної незалежної України. У запропонованому огляді комплексно розглядається історико-юридична характеристика органів прокуратури в державному механізмі Радянської України в 20-х – на початку 30-х рр. XX ст.. Автором аналізується існуючий масив юридичної та історичної літератури, визначаються основні параметри функціонування державного механізму УРСР та розкривається специфіка функціонування органів прокуратури та інших елементів державного механізму. Висвітлюються результати наслідків функціонування інституту прокуратури та їх наслідки для різних прошарків суспільства в означених хронологічних межах.

В сучасних умовах реалізації Україною європейського цивілізаційного вибору особливо важливе місце посідає реформування судової гілки влади та прокуратури.

Трагічний досвід другої половини 1920-1930-х рр. застерігає сучасних реформаторів не повторити помилки минулого, спонукає до пошуку ефективних шляхів реформування інституту прокуратури. У запропонованому огляді робиться спроба подати історіографічний аналіз інституту прокуратури в становленні тоталітарної системи в Радянській Україні 1920-1930-х рр..

Ключові слова: влада, прокуратура, механізм держави, тоталітаризм, ідеологія, політична система суспільства.

Проблематиці діяльності репресивно-каральних органів тоталітарної системи в Радянській Україні 1920-1930-х рр. присвятили низку своїх праць: В.В. Калініченко, Б.М. Бабій, В.А. Чехович, С.А. Хожилин., А.Й. Рогожин, Д.Т. Яковенко та ін.

Важливим напрямком дослідження запропонованої проблеми є з'ясування чинників становлення самого державного механізму. Наприклад, дослідник В.В. Калініченко у праці “Селянське господарство України в період непу: Історико-економічне дослідження” пише, що еволюція державного механізму УСРР в 20-і роки визначалась соціально-економічними та політико-правовими чинниками. У 1922 р. перебудова народного господарства в УСРР на засадах нової економічної політики була вже в основному завершена [2, с. 39].

В свою чергу науковець Б.М. Бабій указує на те, що при виникненні певного механізму, слідує його трансформація. На процесі трансформації державного механізму відбився слід переходу від “воєнного комунізму” до непу. Був виконаний значний обсяг організаційної роботи щодо уточнення компетенції органів державної влади, усунення надзвичайних методів управління [1, с. 43].

Суспільство потребувало динамічних поглядів на державу і право, зробити механізм держави гарантом права в правлінні пролетаріату та селянства. Також для подальшого розвитку всієї держави забезпечити дієву та повноцінну функціональну систему ринкових відносин.

Існували відомства, що здійснювали правоохоронну та примусову функцію залишаючись у віданні республік. Водночас, самі принципи, закладені при утворенні СРСР, як федеративної держави, суттєвою мірою впливали на розвиток і функціонування механізму держави в УСРР. Протягом 1920-х – на початку 1930-х рр. пройшли процеси, які В.А. Чехович охарактеризував так: “Надання Союзу права приймати основи законодавства СРСР і республік спочатку за певним переліком, а потім і без усяких обмежень, систематичне звуження нормотворчих можливостей республік, послідовне переведення багатьох галузей промисловості і будівництва у союзне підпорядкування, встановлення таких сфер державного і суспільного життя, в яких республіки взагалі не брали участі, - всі ці заходи вели до перебільшення союзної державності і перетворення СРСР в унітарну, жорстко централізовану державу. Торжество імперських амбіцій перетворило центр в надфедеральну, адміністративно-бюрократичну систему. Від суверенітету республік залишалася, по суті, лише державна атрибутика (Конституції, вищі державні органи влади та управління, законодавство тощо)” [20, с. 20].

Затвердження рішення створити союзний НКВС, прийняте 10 липня 1934 р., підсумувало розвиток державного механізму УСРР протягом 1920-х – початку 1930-х рр. Жорстка централізація державного апарату в масштабах всього СРСР обґрунтована Й.В. Сталінін на XVI з’їзді ВКП(б): “Ми за відмирання держави. І ми разом з тим стоїмо за посилення диктатури пролетаріату, що є найпотужніша й наймогутніша влада з усіх, що досі існують влад. Найвищий розвиток державної влади, щоб підготувати умови для відмирання “державної” влади – ось марксистська формула” [14, с. 702-703].

Покликання інституту прокуратури – забезпечувати в суспільстві управлінські та судові функції, цей інститут притаманний майже усім державним утворенням та формам правління. Загалом прокуратура має різні функції, але, основне завдання – забезпечення чіткого виконання законів по всій території певного державного утворення. Наприклад, у праці “История России с начала XVIII и до конца XIX века” автори Л.В. Мілов, П.Н. Зирянов, А.Н. Боханов, А.Н. Сахаров зазначають, що у Російській імперії виникнення інституту прокуратури було пов’язане з реформами Петра I. Починалось зі створення малоефективного, як з’ясувалось, фіскалату, а у 1718-1722 рр. в зв’язку з реформуванням Сенату введена посада генерал-прокурора. Як наслідок, “стала діяти ціла армія прокурорів в усіх центральних і губернських установах. ...Основна функція прокурорського контролю – турбота про дотримання правопорядку” [3, с. 67].

Розглядаючи історичний аспект інституту прокуратури, російські вчені А.Г. Звягинцев та Ю.Г. Орлов стверджують, що прокуратура діяла до початку 60-х рр. XIX ст. як “око царев” [4, с. 146-147]. Щодо подальшої трансформації прокуратури С.А. Хожилін зазначає, що судова реформа 1864 р.

позбавила органи прокуратури організаційної самостійності, ввівши її в якості підсистеми до судової системи. З її компетенції було вилучено загальний нагляд за дотриманням законності. Прокурор, його товариші та канцелярія стали складовою окружного суду. Прокуророві підпорядковувались судові слідчі округу, він виступав обвинувачем в суді в кримінальних справах, здійснював нагляд за виконанням покарань. Принципами організації прокуратури були суворая ієрархічна підлеглисть та єдність [19, с. 222-223].

Непритаманне слово для тоталітарного суспільства “законність” стало часто вживаним. Згодом сформувався певний зміст діяльності прокуратури, набувши сенсу “законності”. “Законність” швидко стало ключовим словом. Воно стало вживатись дуже широко. Як зазначає науковець Т. Тарановски, поняття “законності” посіло фундаментальне місце в концепції “правової держави” [17, с. 308]. Нажаль, як пише А.Н. Ярмиш, це були міркування, реалії були іншими – посилення примусу, позасудової репресії, активізація каральної політики, залучення армії для придушення визвольного руху [23, с. 179-180].

Перші спроби створити спеціальні органи нагляду за так званою “законністю” в УСРР, як зазначає А.Й. Рогожин мали місце в період громадянської війни, та успіхом вони не увінчалися [11, с. 75]. І.Б. Стерник в праці “Революционная законность и органы надзора за законностью в первые годы советской власти” пише, що нагляд за законністю дії державних органів покладался на цілу низку різноманітних органів: виконкоми рад, Раду народних комісарів УСРР, Всеукраїнський ЦВК, наркомати радянської соціалістичної інспекції та робітничо-селянського контролю [16, с.138]. Д.Т. Яковенко у праці “Учреждение прокуратуры УССР, ее организация и деятельность в 1922-1925 гг.” наголошує, що особливу роль відігравали відділи юстиції, утворені при виконкомах місцевих рад [22, с. 3].

Д.А. Тихоненков в своїх напрацюваннях наголошує на особливості інституту прокуратури. Нічого подібного колишній прокуратурі не було ні в плані здійснення наглядових функцій (зокрема за органами попереднього слідства та дізнання, в тому числі ВУНК [18]), ні щодо підтримання державного звинувачення в кримінальному судочинстві, зокрема під час розгляду справ у революційних трибуналах. Існувала колегія обвинувачів, що формувалася за класовими ознаками і не вимагала фахової юридичної підготовки. Автор праці “Восстановление прокуратуры // Право и жизнь” Любинский П. пише, що доходило і до курйозів: “Становище обвинувача із правозаступників... було трагічним. Він залежав одночасно від ... місцевої Ради, яка призначає його; ...від суду, який доручив йому ведення справи і ...може в будь-який момент паралізувати його виступ на суді; ...від колегії правозаступників, яка визначає йому винагороду і може вимагати від нього відповіді та подавати про його виключення; ...від будь-якого промовця з натовпу... Сьогодні обвинувач, а завтра захисник по ... аналогічній справі, він грав своїми переконаннями”, – свідчив сучасник подій [6, с. 84].

Головне полягало в розумінні класових інтересів пролетарської держави та у класовій же зрілості й

свідомості особисто обвинувача, адже у спеціальному положенні, затвердженому вказаним декретом від 14 лютого 1919 р., відзначалось: “При розгляді справ революційний трибунал не зв’язаний ніякими обмеженнями щодо способів відкриття істини”. В.І. Семененко наголошує, що така норма фактично санкціонує сваволю і недотримання елементарних прав людини. В цих умовах навіть наявність такої міцної й дисциплінованої, цементуючої усю радянську систему політичної сили, котрою екав утворена влітку 1918 р. КП(б)У, не гарантувала від численних проявів місцевої “самодіяльності”. На практиці вона виливалась не лише у справжнє беззаконня під маскою “революційної законності”, а й у відверто злочинні прояви [12, с. 231-261].

Скрипник Н.А. наводить приклад для підтвердження таких підходів до виконання функцій нагляду за дотриманням законності в роки громадянської війни відповідними елементами радянського державного механізму слова більшовицького керівника, народного комісара юстиції УСРР М.О. Скрипника, проголошені ним у 1924 р. на IV сесії ВУЦВК VIII скликання: “Перші роки існування Радянської влади, роки жорстокої боротьби з зовнішньою та внутрішньою контрреволюцією надали певного характеру органам червоної юстиції, які мали своїм завданням перш за все охорону завоювань пролетарської революції і того громадського порядку, який встановлений Радянською владою в інтересах трудящих мас. В ту епоху, коли відсутні були фіксовані судові норми, пролетарська юстиція, природно, керувалась у своїй діяльності винятково революційною совістю і соціалістичною класовою правосвідомістю” [13, с. 3].

Щоб остаточно встановити тоталітарний режим радянська влада специфічними та збройними методами забезпечувала своєрідну “законність” в тоталітарному суспільстві. Тож, цілком вірно підмітив М.В. Кожевников, що хоча “...загальний нагляд в Українській СРР також покладався на відділи юстиції виконкомів, але він поки носив ще досить обмежений характер, і діяльність цих органів була, головним чином, юридично-консультаційною” [5, с. 43].

Такі вчені, як Д.С. Позднев, А.М. Рекунков, В.В. Клочков та Д.С. Суслю звертають увагу на те, що в умовах переходу до непу виникла нагальна потреба наведення порядку не лише в економічній, а і у правовій сфері. Ідея утворення єдиної державної прокуратури, як органу загального нагляду за законністю, а також нагляду за законністю в діяльності правоохоронних органів та установ виконання покарань, підтримання державного обвинувачення перейшла в практичну діяльність в 1922 р.. Це питання було найбільш дискутованим, також питання організаційно-правових основ діяльності органів прокуратури та особливо позиція самого В.І. Леніна [8, с. 10-11; 10; 16, с. 43].

Так зване зміцнення законності та захист громадянських прав пов’язане з правоохоронними органами, що мусили бути інструментом в руках партії, котра здобула монополію на політичну владу. Сама законність була своєрідною і зазвичай вживалась зі словом “революційна”. Вже коли неп було згорнуто

один з найавторитетніших теоретиків і практиків російської “революційної” чи “соціалістичної” юстиції М.В. Криленко висловився: “Революційна законність є той метод здійснення одноманітного проведення вказаних партією директив, який партія вимагає обов’язково проводити від усіх своїх організацій по всій периферії знизу доверху” [21, с. 353]. Схожою була думка відповідального працівника Народного комісаріату юстиції УСРР А.Приходька, який відзначав, що закони уряду “...є стислий вияв політичних директив партії” [9, с. 255]. Ці формулювання дають можливість зрозуміти зміст подій, пов’язаних зі створенням та розвитком інституту прокуратури в УСРР.

Отже становище інституту прокуратури УСРР та його взаємодія з державним механізмом підтверджує неприйняття радянською державністю загально визнаний порядок поділу влади та намагання узурпувати владу в руках радянських керівників. Головним завданням прокуратури було виконання контрольно-наглядової функції. Тенденції до адміністрування з позицій класової доцільності в усіх галузях суспільного життя, прагнення тотального державного контролю, свідоме і послідовне витіснення приватно-капіталістичних елементів міста і села за відомим висловом “хто кого” вимагали більш суттєвих повноважень органів прокуратури. Органи прокуратури повинні були шляхом застосування державного примусу, каральних заходів забезпечувати фундамент для зловісного панування тоталітарного режиму.

Всі державні структури виконували директиви партії та її сталінського керівництва під острахом партійного покарання та кримінального з боку прокуратури. Також прокуратура виконувала юридичне забезпечення каральної політики, що набувала все більш свавільних, жорстоких та неправових рис.

Саме тому на сучасному етапі реформування інституту прокуратури у центр роботи органів прокуратури слід поставити захист прав громадян, налагоджувати взаємодію не лише з елементами державного механізму всіх рівнів, а й з громадянським суспільством.

Список використаних джерел

1. Бабий Б.М. Государственное строительство и право Украинской ССР в период восстановления народного екавий (1921-1925 гг.): автореф. ... докт. юрид. наук. – К., 1963. – 54 с.
2. Звягинцев А.Г., Орлов Ю.Г. Око государево: Российские прокуроры: XVIII век. – М., 1994.
3. История России с начала XVIII и до конца XIX века / Л.В. Милов, П.Н. Зырянов, А.Н. Боханов; отв. ека. А.Н. Сахаров. – М.: ООО Фирма “Издательство АСТ”, 1999. – 544 с.
4. Калініченко В.В. Селянське господарство України в період непу: Історико-економічне дослідження. – Х.: Основа, 1997. – 400 с.
5. Кожевников М.В. Органы, выполнявшие функции советской прокуратуры до ее учреждения // Ученые записки МГУ. – 1949. – Вып. 144, ек.3. – С. 37-84.
6. Любинский П. Восстановление прокуратуры // Право и жизнь. – 1922. – Кн. 1. – С. 84.
7. Марксистско-ленинская общая екав государства и права: Основные институты и понятия. – М., 1970.
8. Позднев Д.С. Прокурор – страж закона: Что должен знать рабочий и крестьянин о государственной прокуратуре. – Одесса: Одес. Юрид. О-во, 1925. – 86 с.
9. Приходько А. Революційна законність на новому етапі соціалістичного будівництва // Революційне право. – 1932. –

№ 9-10. – С. 254-257. – С. 255.

10. Рекунов А.М., Клочков В.В. Законность – фактор государственного строительства // Советская прокуратура: История и современность. – М., 1977. – С. 34-58.

11. Рогожин А.И. Организация надзора за законностью в Украинской РСР в период проведения Великой Жовтневої соціалістичної революції і в период иноземной военной интервенції та громадянської війни // Питання історії держави і права Української РСР. – К.: Вид-во АН УРСР, 1952. – С. 70-90.

12. Семененко В.І. Історія Східної України: поновлення кайданів (1917-1921). – Х.: Основа, 1995. – 400 с.

13. Скрипник Н.А. Два года деятельности прокуратуры УССР: Отчетный доклад деятельности УССР: Отчетный доклад прокурора республики на 4-й сессии ВУЦИК'а VIII созыва. – Х.: Би., 1925. – 28 с.

14. Сталин И.В. Вопросы ленинизма. – М.: Госполитиздат, 1953. – 7,652 с.

15. Стерник И.Б. Революционная законность и органы надзора за законностью в первые годы советской власти // Учен. Зап. Моск. Юрид. Ин-та. – 1948. – Вып.4. – С. 138.

16. Суслу Д.С. Организация судебных органов Украинской РСР в период 1917 – 1925 гг. – К.: Вид-во Київ. Держ. Ун-ту, 1960. – 88 с.

17. Тарановски Т. Судебная реформа и развитие политической культуры \square екав \square й России // Великие реформы в России. 1856-1874: Сборник / Под \square ека. Л.Г.Захаровой, Б.Эклофа, Дж.Башнелла. – М.: Изд-во Моск. Ун-та, 1992. – С. 301-316.

18. Тихоненков Д.А. Проблемы контроля и надзора за органами ВУЧК и ГПУ УССР в 1918 – нач.1929 гг.: дис. ... \square екав. Юрид. Наук. – Х.: Нац. Юрид. \square екав. Украины им. Я.Мудрого, 1998.

19. Хожиллин. С.А. Дашкевич (некролог) // Вестник советской юстиции. – 1927. – № 4. – С. 128-129.

20. Чехович В.А. Проблемы национально-государственного будівництва України в роки непу. – Х.: Ун-т \square екав \square . Справ, 1995. – 56 с.

21. Шестнадцатый съезд ВКП(б): Стеногр. \square ека. – М.; Л.: Политиздат, 1930. – 8,478 с.

22. Яковенко Д.Т. Учреждение прокуратуры УССР, ее организация и деятельность в 1922-1925 гг.: Автореф. \square ека. ... \square екав. Юрид. Наук. – К., 1956.

23. Ярмыш А.Н. Наблюдать неотступно...: Административно-полицейский аппарат царизма и органы политического \square екав в Украине в конце XIX – начале XX \square екав. – К.: Юринформ, 1992. – 188 с.

References

1. Babiy BM Gosudarstvennoe Construction and right Ukrainkaia SSR in the recovery of the economy period (1921-1925 gg.): Author. ... Doctor. Legal. Sciences. – K., 1963. – 54 p.

2. Zvyahyntsev AG Orlov Y. Eye Sovereign: Rossyyskye prokurory: XVIII Century. – M., 1994.

3. History of Russia since the beginning of XVIII and XIX century to the end / L.V.Mylov, P.N.Zyryanov, A.N.Bohanov; holes. Eds. A.N.Saharov. – M.: OOO Firma "Publishing AST", 1999. – 544 p.

4. Kalinichenko VV Farm Ukraine during NEP: Historical and economic research. – H.: Base, 1997. – 400 p.

5. M. Kozhevnikov Orhany, vypolnyavshye function Sovetskoe prokuratury before it Uchrezhdenie // Scientists note MSU. – 1949 – Выр.144, kn.3. – С. 37-84.

6. P. Lyubynskyy recovery prokuratury // right and life. – 1922 - .1. – P.84.

7. Marksystsko-lenynskaya General Theory of State and Law: Basic concepts and Institutes. – M., 1970.

8. Pozdnev DS Prosecutor – the guardian of the law: What dolzhen nobility and peasant worker at gosudarstvennoe prosecution. – Odessa: Odessa. Legal. O-sa, 1925. – 86 p.

9. A. Prikhodko revolutionary legitimacy of the new stage of socialist construction // revolutionary law. – 1932. - № 9-10. – С. 254-257. – С. 255.

10. Rekunkov AM, Klochkov V. Legality – a factor hosudarstvennoho the construction // Soviet Prosecutor: history and our time. – M., 1977 – С.34-58.

11. AJ Rogozhin The organization of supervision over the legality of the Ukrainian SSR in the period of the Great October Socialist Revolution and during foreign military intervention and civil war // Issues History of State and Law of the Ukrainian SSR. – K.: Vydvo AN USSR, 1952. – С. 70-90.

12. Semenenko VI History of Eastern Ukraine: renovation chains (1917-1921). – H.: Base, 1995. – 400 p.

13. Skrypnyk NA Two-year activity prokuratury USSR: USSR activity Otchetnyy The report: The report Otchetnyy Attorney republic after 4 VUTsYK'a SESSION VIII convocation. – H.: BI, 1925. – 28 p.

14. IV Stalin Questions lenynyzma. – M.: Hospolytyzdat, 1953. – 7.652 sec.

15. Sternik IB Revolyutsyonnaya legality and orhany Supervisory zakonnostyu in the First Years The Soviet power // scientists. App. Moscow. Legal. In-and out. – 1948 – Выр.4. – P.138.

16. DS Wort Organization of the Judiciary Ukrainian SSR during the 1917 – 1925 biennium. – K.: Izd Kyiv. State. University Press, 1960. – 88 p.

17. T. Taranovsky Sudebnaya Reform and Development polytycheskoy culture tsarskoy Russia // Velikie reform in Russia. 1856-1874: Collected / Ed. L.H.Zaharovoy, B.Эклофа, Dzh.Bushnella. – M.: Publishing House of Moscow. University Press, 1992. – С. 301-316.

18. DA Tyhononkov Problems of control and supervision by authorities VUCHK and GPU USSR in 1918 – nach.1929 hh.: Dis. ... Candidate. Legal. Sciences. – H.: Nat. Legal. Acad. Th of Ukraine. Ya.Mudroho, 1998.

19. Hozhlyyn. SA Dashkevych (obituary) // Journal Sovetskoe Justice. – 1927. - № 4. – С. 128-129.

20..Czechowicz VA The problems of nation-building Ukraine during the NEP. – H.: Univ Ext. Affairs, 1995. – 56 p.

21. Shestnadsatsyy s'yezd VKP (b): Stenogr. Report. – M.; L.: Politizdat, 1930. – 8.478 sec.

22. DT Yakovenko Uchrezhdenie prokuratury USSR, uh Organization and Deyatelnost in the 1922-1925 biennium.: Author. Thesis. ... Candidate. Legal. Sciences. – С. 1956.

23. AN Yarmysh Nablyudat neotstupno: administrative and polytseyskyu apparatus tsarism and orhany polytycheskoho syska in Ukraine in late XIX – early XX centuries. – K.: Yuryinform, 1992. – 188 p.

Stepanenko V. A., postgraduate student of the history and cultural of Ukraine, "Perevaslav-Khmelnytsky State Pedagogical University named after Hryhoriy Skovoroda" (Ukraine, Perejaslav-Khmelnytsky), phialka.90@mail.ru

The institute of the prosecution in Soviet Ukraine in 1920-1930's: historical and legal discourse.

Analysis of the historical experience of the prosecution in the USSR in the early years of its existence from the perspective of today has some scientific and practical importance. With the transformation mechanism of the state, increase pressure change totalitarian institution of prosecution and its role in the organization of Soviet society. It is determines the importance of the historical experience of the past to improve the legal and institutional framework, local prosecutors in determining the mechanism of independent Ukraine. The proposed review comprehensively considered historical and legal description of the prosecution in state mechanism of Soviet Ukraine in the 20's - early 30's. XX century. The author analyzes the existing array of legal and historical literature, identifies the key parameters of the State machinery SSR and menus specificity of legal bodies and other elements of the state mechanism. Results of the consequences of the functioning of prosecutors and their impact on various sectors of society in the specified chronological limits.

In modern conditions the implementation by Ukraine of European civilization choice particularly important element of reforming the judiciary and prosecutors.

The tragic experience of the second half of the 1920-1930's. modern reformers warned not to repeat the mistakes of the past, leads to the search for effective reform of the prosecution. The proposed review is an attempt to apply historiographical analysis institute prosecution in the establishment of a totalitarian system in Soviet Ukraine 1920-1930's..

Keywords: authorities, prosecutors, state mechanism, totalitarianism, ideology, political system of society.

Stepanenko V. A., аспирантка кафедри історії та культури України, "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди" (Україна, Переяслав-Хмельницький), phialka.90@mail.ru

Институт прокуратуры Советской Украины 1920-1930 гг.: историко-юридический дискурс.

Анализ исторического опыта деятельности прокуратуры в СССР в первые годы ее существования с точки зрения настоящего имеет определенное научное и практическое значение. Вместе с трансформацией механизма государства, нарастанием тоталитарного давления менялся институт прокуратуры и его роль в системе организации советского общества. Это обуславливает важность использования исторического опыта прошлого для совершенствования правовых и организационных основ, определения места прокуратуры в механизме современной независимой Украины. В предложенном обзоре комплексно рассматривается историко-юридическая характеристика

органов прокуратуры в государственном механизме Советской Украины в 20-х - начале 30-х гг. XX в.. Автором анализируются существующий массив юридической и исторической литературы, определяются основные параметры функционирования государственного механизма УССР и раскрывается специфика правоотношений органов и других элементов государственного механизма. Освещаются результаты последствий функционирования института прокуратуры и их последствия для различных слоев общества в указанных хронологических рамках.

В современных условиях реализации Украиной европейского цивилизационного выбора особо важное место занимает реформирование судебной ветви власти и прокуратуры.

Трагический опыт второй половины 1920-1930-х гг.. Предостерегает современных реформаторов не повторить ошибки прошлого, побуждает к поиску эффективных путей реформирования института прокуратуры. В предложенном обзоре делается попытка представить историографический анализ института прокуратуры в становлении тоталитарной системы в Советской Украине 1920-1930-х гг..

Ключевые слова: власть, прокуратура, механизм государства, тоталитаризм, идеология, политическая система общества.

* * *

УДК 94:061.24:343.91-053.6(477)“1920/1925”

Волошинова А. В.

аспірантка кафедри історії слов'ян,
Донецький національний університет
(Україна, Донецьк), anya-voloshinova@yandex.ru

Діяльність Комісії

ДЛЯ НЕПОВНОЛІТНІХ ПРАВОПОРУШНИКІВ НА ТЕРИТОРІЇ УСРР В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ 1920–Х РР.

Вивчається робота Комісії для неповнолітніх правопорушників на території УСРР в першій половині 1920-х рр. Дослідження ґрунтуються на критичному аналізі джерел Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, Державних архівів Донецької, Луганської та Запорізької областей, а також опублікованих джерел офіційного походження та матеріалах періодичної преси. Методологічну основу роботи складають історико-генетичний та проблемно-хронологічний методи. Результатом проведеного дослідження є визначення значимості Комісії у вирішенні проблем правопорушень серед неповнолітніх.

Ключові слова: Комісія для неповнолітніх правопорушників, Інститут братів та сестер соціальної допомоги, малолітні та неповнолітні правопорушники, правопорушення.

Радянське дитинство першої половини 1920-х рр. було поставлене в жорстокі рамки воєнного життя – революційні події 1917-го р., розгортання громадянської війни, нестійке економічне положення держави. Діти, як самий незахищений елемент суспільства, страждали найбільше. Відсутність батьківської опіки та елементарних засобів для існування виганяли їх на вулицю, де вони намагалися вижити будь-яким способом. Нерідко діти вдавалися до крадіжок, шахрайства, підробки, розбою, хуліганства та ін. За даними статистики, дитяча злочинність до 1920 року, в порівнянні з 1913 р. в РСФРР зросла більше ніж в 2 рази. На початку 1920-х рр. приблизно 80–90% правопорушень неповнолітніх скоювали безпритульні [1, с. 8]. У зв'язку з цим перед державою поставала нагальна потреба боротьби з дитячою злочинністю.

Метою цієї статті є дослідження роботи Комісії для неповнолітніх правопорушників на території УСРР в першій половині 1920-х рр. Завданнями роботи є дослідити процес створення та структуру Комісії, визначити основні напрямки її діяльності, показати значимість цього органу у вирішенні проблем правопорушень серед дітей.

В історичній науці питання роботи Комісії для неповнолітніх правопорушників на території України в досліджуваній період є недостатньо висвітленим. Деякі

аспекти даної теми висвітлювалися в роботах українських істориків О.С.Паращевіної, В.С.Виноградової–Бондаренко, юристів О.І.Анатольєвої [2, с. 20–23; 3, с. 30–35; 4, с. 181–188].

Джерельну базу даного дослідження склали переважно матеріали з фондів Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, Державних архівів Донецької, Луганської та Запорізької областей, а також опубліковані джерела офіційного походження та матеріали періодичної преси.

Першим законодавчим актом про боротьбу з дитячими правопорушеннями був Декрет РНК від 14 січня 1918 р. про створення комісії для неповнолітніх, обвинувачених у суспільно-небезпечних діях в РСФРР, опублікований у 8-му номері газети Тимчасового Робітничого та Селянського уряду [5]. Згідно з Декретом, радянською владою скасовувалися спеціалізовані суди над малолітніми та неповнолітніми. Зазначені справи дітей обох статей віком до 17 років, помічених в суспільно-небезпечних діях, тепер передавалися в комісії для неповнолітніх. Пізніше, згідно з Декретом від 4 березня 1920 р. цей період був збільшений до 18 років [6]. Комісії створювалися при Народному Комісаріаті громадського піклування, включали 1-го представника від 3-х відомств: громадського піклування, народної освіти, юстиції та з обов'язковою присутністю лікаря, і мали право застосовувати до неповнолітніх тільки медично-педагогічні заходи.

Для налагодження роботи комісії, в тому ж році Народними комісаріатами освіти, охорони здоров'я та юстиції була видана “Інструкція комісії для неповнолітніх, обвинувачених у суспільно-небезпечних діях”, де зазначалося, що Комісія не виносить неповнолітнім ніяких вироків і не призначає покарань. При розгляді діянь, Комісія мала розглядати наступні питання, а саме: чи було скоєно вказане діяння, чи мало воно суспільно-небезпечний характер, чи потрібне обвинуваченому суспільне виховання та забезпечення за рахунок держави, чи можливе повернення неповнолітнього в колишнє середовище, під нагляд родини або рідних. Якщо Комісія не визнавала діяння неповнолітнього суспільно-небезпечними, то його мали передати в притулок, в залежності від віку та фізичного розвитку, але якщо визнавала, то передавала в розпорядження Особливого відділу піклування неповнолітніх, обвинувачених в суспільно-небезпечних діях, який був створений в січні 1918 р. при Народному Комісаріаті державного піклування [7, арк. 20–21].

В Інструкції зазначалося, що перша, центральна, комісія мала створюватися при Особливому відділі для неповнолітніх, звинувачених в суспільно-небезпечних діях. По мірі необхідності, комісії мали створюватися при місцевих Радах робітничих та селянських депутатів та Особливих відділах для неповнолітніх.

Засідання комісії проходили публічно, в задалегідь призначені дні та години. Публічний розгляд справ був частиною профілактико-виховного процесу для населення.

Для більш ефективної роботи Комісії, було створено Центральний Інститут соціальної допомоги неповнолітнім, звинуваченим в суспільно-небезпечних діях. Інститут створювався з метою надання соціальної